

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för Veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Hippologenheten

Nr K 12

Examensarbete på kandidatnivå

2011

**Ridskolehästens hållbarhet – hur länge
stannar hästarna i verksamheten?**

Linda Eriksson

Strömsholm

HANDLEDARE:

Agneta Egenvall, Institutionen för kliniska vetenskaper, SLU.

Hippologiskt examensarbete (HO0005) omfattande 15 högskolepoäng ingår som en obligatorisk del i hippologutbildningens påbyggnadsår och syftar till att under handledning ge de studerande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt lösa en uppgift. Föreliggande uppsats är således ett studentarbete på C-nivå och dess innehåll, resultat och slutsatser bör bedömas mot denna bakgrund.

SLU
Sveriges lantbruksuniversitet

*Ridskolehästens hållbarhet – hur
länge stannar hästarna i verksamheten?*

Linda Eriksson

*Handledare: Agneta Egenvall, Institutionen för kliniska vetenskaper, SLU.
Examinator: Lars Roepstorff, Hippologenheten, SLU.*

*Examensarbete inom hippologprogrammet, Strömsholm 2011
Fakulteten för Veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för anatomi, fysiologi och biokemi
Hippologenheten
Kurskod: HO0005, Nivå C, 15 hp*

Nyckelord: rekrytering, avyttring, åldersfördelning

*Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se>
Examensarbete 2011: K12*

INNEHÅLL

REFERAT	4
INTRODUKTION	5
Problem och frågeställning	6
MATERIAL OCH METOD	7
Åldersfördelning av ridskolehästar 2010	7
Rekrytering och avyttring	7
RESULTAT	8
Åldersfördelning av ridskolehästar 2010	8
Rekrytering och avyttring	8
DISKUSSION	15
Sammanfattning	18
SUMMARY	18
REFERENSER	19
Litteratur	19
Internet	20
BILAGA 1. ENKÄT	21

REFERAT

Ridskolehästen är utgångspunkten för ridskoleverksamhet. Ridskolor letar efter en lämplig häst som motsvarar deras krav på exteriör, ålder, utbildningsnivå, temperament, pris och hållbarhet. Ridskolehästens hållbarhet kan definieras utifrån många olika aspekter och en av dessa är hur lång livslängd ridskolehästen har i ridskoleverksamheten. Tidigare studier har visat att ridskolornas krav är hållbarhet på 8-12 år i ridskoleverksamheten.

Syftet med denna studie var att beskriva den svenska ridskolehästens livslängd i ridskoleverksamhet och i vilken ålder ridskolehästen rekryteras respektive avyttras samt orsak till avyttring. Information om ridskolehästens livslängd i ridskoleverksamheten och orsaker till avyttring kan ge viktig förståelse med avseende på betydelsen av ridskolehästens hälsa för ridskoleekonomi och lönsamhet i ridskoleverksamheten. Frågeställningarna var hur många år stannar ridskolehästar i ridskoleverksamhet och varför avyttras ridskolehästarna från ridskoleverksamheten? Tidigare studie från Svenska Ridsportförbundet (SvRF) visade att de orsaker ridskolorna angav till avyttring var hög ålder, ofta sjuk/skadad, hälta, dåligt temperament för verksamheten, olämplig som ridskolehäst och utdömd av veterinär.

I den retrospektiva longitudinella studien av rekrytering och avyttring skickades en enkät till 15 ridskolor med frågor om födelseår, rekryteringsår, avyttringsår och avyttringsorsak. Svarefrekvensen var 33 % (5 ridskolor) som uppgav data om 454 ridskolehästar. Som jämförelsematerial studerades även åldersfördelningen för ridskolehästar på 70 ridskolor (framtagna från SvRFs hemsida), med totalt 1029 ridskolehästar i ridskoleverksamhet 2010.

Ridskolehästarnas ålder varierade från 3 till 28 år. Medianvärdet var 14 år.

I det retrospektiva materialet var antalet år i ridskoleverksamhet mellan < 1 till 26 år. Medianvärdet var 5 år och 50 % av ridskolehästarna var i ridskoleverksamheten mellan 2 till 9 år. Överlevnadsanalys från rekrytering till avyttring visade att 50 % av ridskolehästarna stannat 8 år i ridskoleverksamhet. Ridskolehästarnas åldersfördelning vid rekrytering visade en spridning från 3 till 16 år. Medianvärdet var 8 år och 50 % av ridskolehästarna rekryterades mellan 6 och 9 års ålder. Orsaker till avyttring som angavs var avlivning, försäljning, pensionering, triangelmärkning, olämplig i verksamheten och inbytt/tillbakalämnad. De orsaker till avlivning som angavs var hälta, trauma/skelettskada, kolik, sjukdom och avliden av okänd orsak. Den mest frekventa orsaken till avyttring inom <1 och under år 1 var olämplig i verksamhet (29 stycken). Mest frekventa orsaken till avyttring under år 2 eller senare var avlivning på grund av hälta (90 stycken) därefter pensionerad (43 stycken). Medianvärdet för avyttringsålder var 14 år och 50 % av ridskolehästarna avyttrades mellan 10 till 17 års ålder.

Nyckelord: rekrytering, avyttring, åldersfördelning

INTRODUKTION

Idag finns det ca 730 ridskolor i Sverige varav 520 är anslutna till Svenska Ridsportsförbundet (SvRF). På de SvRF anslutna ridskolorna deltar regelbundet 125 000 elever i ridundervisningen och det finns ca 10 000 ridskolehästar på dessa ridskolor (www3.ridsport.se, 2010-10-03). I Jordbruksverkets rapport (2005) skattas det totala antalet ridskolehästar i Sverige till 20 000.

Ridskolehästen är kanske den viktigaste resursen för ridskoleverksamheten, utan hästar inga ridlektioner. I SvRF (2010) sägs följande: *”Ett av de främsta tecknen på att en verksamhet med hästar bedrivs på ett förtjänstfullt sätt är att hästar som går i fullt arbete, när en hög ålder, efter ett liv med mycket få sjukskrivningsdagar”*.

SvRF (2002) tar upp olika aspekter som påverkar kvalitén och hållbarheten av ridskolehästen. Det poängteras att en god exteriör har betydelse för hållbarheten. Ridskolorna bör leta efter en häst som är harmoniskt byggd, rör sig spänstigt i alla gångarter för att ge goda förutsättningar för hållbarheten. Den perfekta hästen finns dock inte, fördelar och nackdelar måste vägas mot varandra. Lämplig ålder för ridskolehästen vid rekrytering beror på ridskolans behov men man bör eftersträva en jämn åldersfördelning så att alla inte blir gamla samtidigt. Ridskolehästen ska ha en god grundutbildning som ska förvaltas och eventuellt byggas på av personalen. En nyrekryterad ridskolehäst måste få tid att lära sig sitt nya arbete, rutiner och övningar. Det är lämpligt att räkna med att det tar 1 år innan inskolningen är klar. Ridskolehästen ska också lära eleverna att hantera hästar vilket gör att ett stabilt temperament och tolerans för misstag är viktigt. Innan rekrytering ska hästen besiktigas av veterinär för att hästens hälsostatus ska vara känt vid köpet. (SvRF, 2002)

I SvRF's rapport (2002) har man dokumenterat svenska ridskolors krav vad det gäller ridskolehästar. De krav ridskolorna har vid inköp av ridskolehästen är att den

- inte ska vara för dyr
- utbildad
- inte för ung eller för gammal
- lämpligt temperament
- har exteriör som gör den hållbar i verksamheten 8-12 år

Tidigare studier som gjorts (Ahlqvist & Waerner, 2007; Baldwin, 2002; Kunkler, 1998) visar att hästens temperament är det som rankas högst därefter pris och exteriör.

I en besättning på 25 ridskolehästar med en livslängd i verksamheten på 8-12 år bör 2-3 hästar bytas ut varje år. I en rapport från SvRF kommer man fram till slutsatsen att svenska ridskolor rekryterar fler ridskolehästar än de avyttrar, vilket borde medföra en ökning av landets ridskolehästar. (SvRF, 2002).

Utbudet av svenskfödda hästar på marknaden är ofta litet och många ridskolor upplever det svårt att rekrytera svenskfödda hästar. Dessa hästar är oftast dyra och det är svårt att hitta en tillräckligt utbildad svenskfödd häst till rimligt pris. (SvRF, 2002).

Behovet att rekrytera ridskolehästar täcks genom inköp från olika källor, 50 % av hästhandlare, 39 % av privatpersoner och 8 % av uppfödare (SvRF, 2002). Även Ahlqvist & Waerner (2007) och Kunkler (1998) fann att rekryteringen av ridskolehästar till största delen görs via hästhandlare och privata kontakter.

Andersson (2009) visade att 49,7 % av ridskolehästarna på svenska ridskolor är importerade/utlandsfödda. Studien visade att de faktorer som påverkat rekryteringen av importer främst var ett lägre pris och därefter att importer var det som hästhandlarna erbjöd samt att tillgängligheten/utbudet var större.

Ridskolehästens hållbarhet påverkas av det arbete den utför i verksamheten. Trots detta verkar de flesta av landets ridskolor sakna en långsiktig plan för sina ridskolehästares arbete. Detta gäller både kvalitetsmärkta och icke kvalitetsmärkta ridskolor. Vanligast är att det dagliga arbetet fördelas på de ridskolehästar som kan gå i verksamheten. (Carlsen & Grönlund, 2009).

Den vanligaste orsaken till uppehåll i hästares träning/tävling är hälta. (Sandgren & Linde Sandgren, 2008). Försäkringsbolaget Agrias försäkringsstatistik visar ledproblem som den vanligaste diagnosen på hästar undersökta på svenska veterinärkliniker (Penell et al, 2005). Av de varmlodiga hästar som blir utslagna har 55 % orsaker från det muskuloskeletala systemet med en klar övervikt på ledproblem (Wallin, 1998).

Utöver det arbete ridskolehästen utför finns det flera andra faktorer som anses påverka hållbarhet och hälsostatus. Studier har visat att underlag, skoning, skötsel, miljö, lektionsupplägg, foder och sadel är möjliga faktorer som kan påverka hållbarheten (Björck och Sandberg, 2010, Sellergren 2007).

Den dagen ridskolehästen inte längre kan utföra sitt arbete i verksamheten finns det olika sätt för avyttring. I SvRf's studie (2002) visas vilka avyttringssätt svenska ridskolor använder sig av. Dessa var pensionering, slakt eller försäljning som promenadhäst alternativt ridhäst. De orsaker ridskolorna angav till avyttring var hög ålder, ofta sjuk/skadad, hälta, dåligt temperament för verksamheten, olämplig som ridskolehäst och utdömd av veterinär.

Det är viktigt att ridskolorna tillvaratar de resurser som finns och använder sig av sina fasta resurser för att få lönsamhet i verksamheten. De fasta resurserna är till exempel ridskolehästarna och anläggningen, alltså det som ridskolan har kostnader för även om ingen verksamhet bedrivs (Nauclér, 2007).

För att tillvarata sina ridskolehästar som resurs så gäller det att de är hållbara och fungerar i verksamheten. Väl inskolade ridskolehästar är värda mycket eftersom de kan sitt arbete, ridskolans rutiner och kan användas fullt ut vilket ger möjlighet till god lönsamhet i verksamheten. Priset som betalats för ridskolehästen vet man först den dag då hästen avvecklas från ridskoleverksamheten. Det är då ridskolan kan sätta inköpspriset i relation till hållbarhet och användningsgrad. (SvRF, 2002).

Problem och frågeställning

Det är höga krav på ridskolehästen; exteriör, temperament, utbildning och inte minst hållbarhet. Hållbarhet kan definieras utifrån olika aspekter såsom skadefrekvens, antal arbetade ridlektioner och hur lång livslängd ridskolehästen har i ridskoleverksamheten.

Syftet med studien är att beskriva den svenska ridskolehästens livslängd i ridskoleverksamhet och vid vilken ålder ridskolehästen rekryteras respektive avyttras samt orsak till avyttring. Information om ridskolehästens livslängd i ridskoleverksamheten och

orsaker till avyttring är viktiga för en bättre förståelse av betydelsen av ridskolehästens hälsa för ridskoleekonomi och lönsamhet i ridskoleverksamhet.

Studien har följande frågeställningar:

- Hur många år stannar ridskolehästar i ridskoleverksamhet?
- Varför avyttras ridskolehästarna från ridskoleverksamheten?

För att få ett jämförelsematerial och kunna studera hur representativt studiens material kan antas vara gjordes även en delstudie av åldersfördelningen för ridskolehästar inom ridskoleverksamhet i Sverige 2010.

MATERIAL OCH METOD

Åldersfördelning av ridskolehästar 2010

Uppgifter om födelseår för ridskolehästar som angavs vara i ridskoleverksamhet 2010 söktes via SvRF's register för ridklubbar på <http://www3.ridsport.se/Svensk-Ridsport/Foreningen/Klubbar-A---O/>. Därifrån söktes uppgifter från klubbar med begynnelsebokstaven A till och med H. Totalt var det 310 klubbar, varav 87 klubbar angav på sin hemsida att de bedrev ridskoleverksamhet. Totalt antal ridskolor med för studien användbara data för ålder på ridskolehäst var 70 stycken, övriga 17 stycken angav inte ålder för sina ridskolehästar på sin hemsida.

Rekrytering och avyttring

I en retrospektiv longitudinell studie av rekrytering och avyttring skickades en förfrågan (bilaga 1), till tio slumpvis utvalda ridskolor anslutna till SvRF med minst 30 ridskolehästar/ponnyer i sin verksamhet, om att få ta del av data på rekrytering och avyttring av dess ridskolehästar tillika nuvarande hästinnehav. För varje häst skulle information om födelseår, rekryteringsår och i förekommande fall avyttringsår samt avyttringsorsak anges. Dessa söktes upp via SvRF's register på <http://www3.ridsport.se/Svensk-Ridsport/Foreningen/Klubbar-A---O/>. Krav ställdes på att löpande dokumentation av rekrytering och avyttring av ridskolehästar gjorts minst mellan år 1998 till 2010 för att kunna delta i studien. Hänsyn togs inte till huruvida ridskolorna var kvalitetsmärkta eller inte.

Då svarsfrekvensen från de tio ridskolorna var låg (40 %) kontaktades ytterligare fem stycken ridskolor varav en svarade inom tidsgränsen. Total svarsfrekvens var fem ridskolor (33 %).

Insamlade data har bearbetats med deskriptiv statistik i Microsoft Excel 2003.

Beskrivning av antalet år i ridskoleverksamhet gjordes enligt princip att 0 år (rekryterad och avyttrad samma år) räknades som <1 år därefter 1 år (avyttrad året efter rekryteringsår), 2 år (avyttrad inom 2 år efter rekryteringsår), 3 år (avyttrad inom 3 år efter rekryteringsår), och så vidare. Deskriptiv statistik presenteras.

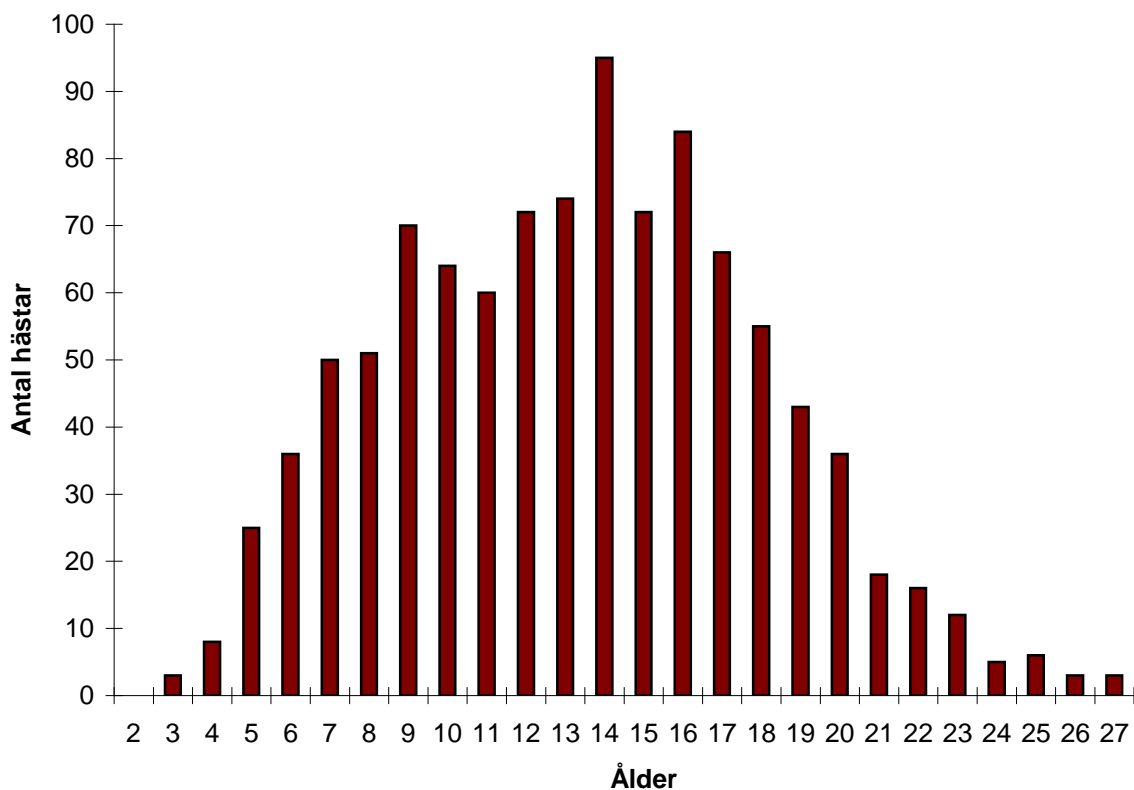
För att räkna överlevnad från födsel och överlevnad från rekrytering användes Cox regression (Cox proportional hazards regression) utan oberoende variabler (SAS Institute Inc., NC, 27513, USA). Hästens ingångsår, ålder i år eller rekrytering som 0 år, matades in som ingångsålder och hästens utgångsår, ålder i år eller år efter rekrytering som

utgångsålder. Huruvida hästen var avyttrad (censurerad) markerades av en censureringsindikator. Baslinjeöverlevnaden användes för att estimeras överlevnadstiden.

RESULTAT

Åldersfördelning av ridskolehästar 2010

Totalt 70 ridskolor med mellan 3 till 58 hästar i verksamhet, med uppgift om födelseår, har ingått i studien. De 70 ridskolorna hade totalt 1029 ridskolehästar. Åldersfördelningen för ridskolehästarna varierade från 3 till 28 år (figur 1). Median åldern var 14 år, detta var även den mest frekvent förekommande åldern.

Figur 1. Diagrammet visar åldersfördelningen för ridskolehästar i svensk ridskoleverksamhet 2010. Totalt antal var 1029 ridskolehästar fördelade på 70 ridskolor.

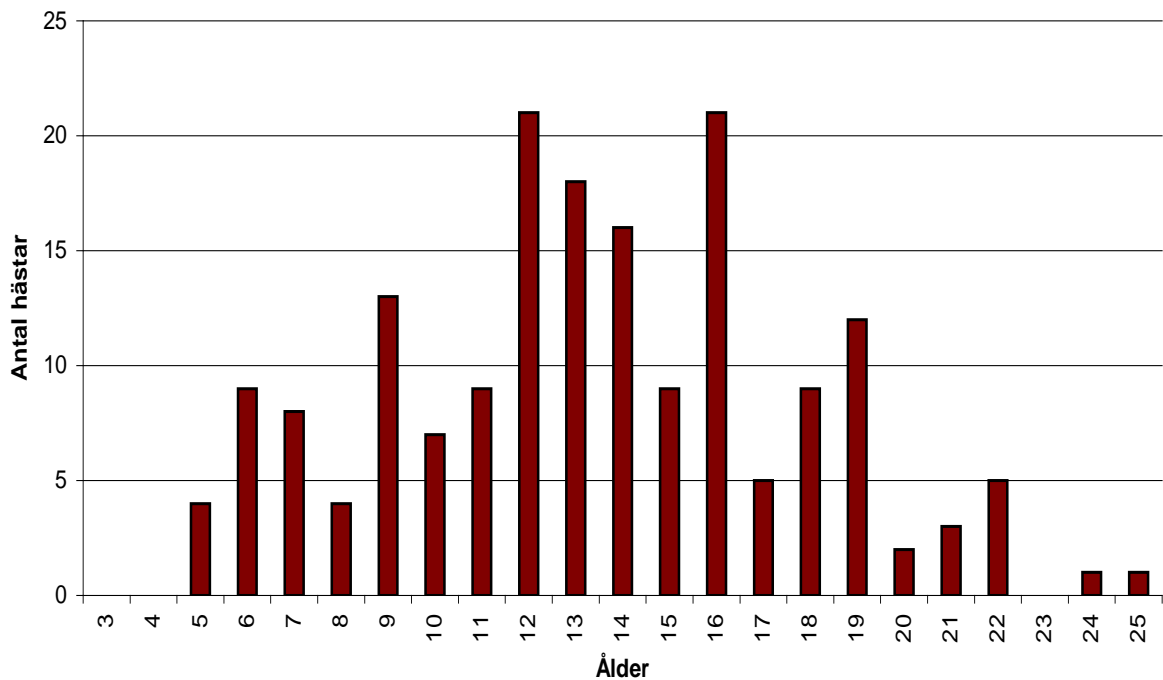
Rekrytering och avyttring

I denna studie ingick totalt 454 ridskolehästar från fem ridskolor, varav 177 fanns i pågående ridskoleverksamhet 2010. Ridskolehästarna rekryterades mellan år 1982 till 2010 och avyttrades mellan år 1990 till 2010. Åldersfördelningen för de ridskolehästar

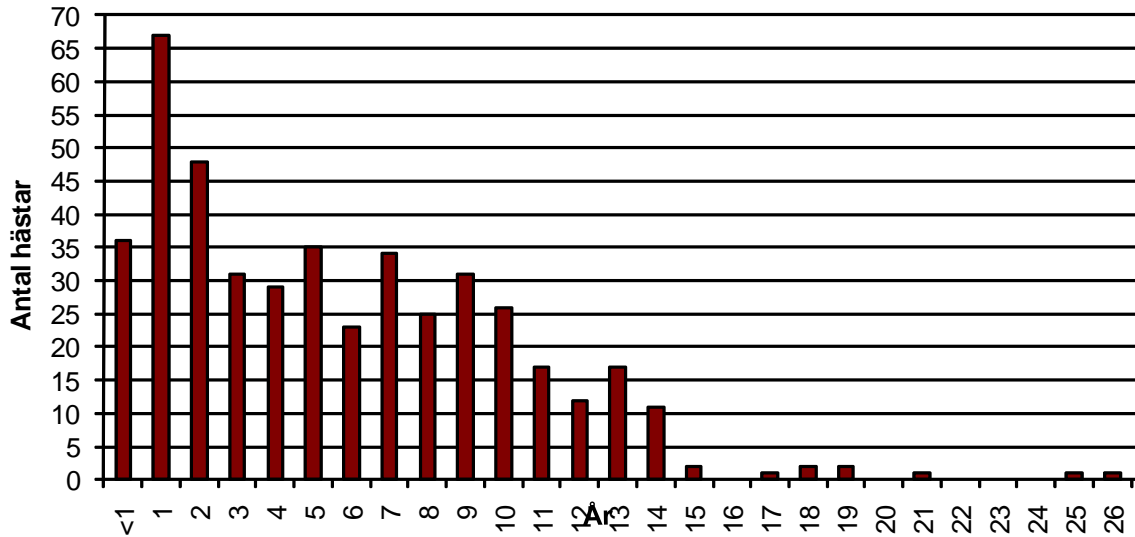
(177 hästar) som fanns i pågående ridskoleverksamhet 2010 visade en spridning från 5 till 25 år (se figur 2). Medianåldern var 13 år och 50 % av ridskolehästarna var mellan 10 och 16 år.

Antalet år i ridskoleverksamhet för ridskolehästarna varierade från < 1 till 26 år (se figur 3). Den ridskolehäst som varit 26 år i ridskoleverksamheten var en egen uppfödning från en ridskola och den ridskolehäst som varit 25 år i ridskoleverksamhet rekryterades vid 6 års ålder. Medianvärdet för antal år i ridskoleverksamhet var 5 år och 50 % av ridskolehästarna var i ridskoleverksamheten mellan 2 till 9 år. Det mest frekvent förekommande antalet år var 1 år.

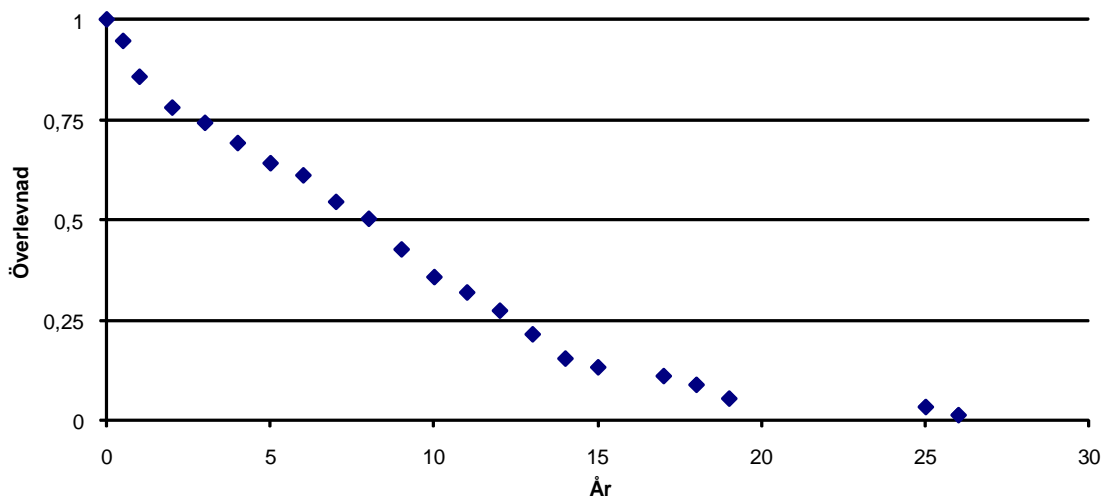
Överlevnadsanalys från rekrytering till avyttring (se figur 4) visar att 50 % av ridskolehästarna stannat 8 år i ridskoleverksamhet.

Figur 2. Diagrammet visar åldersfördelningen för 177 ridskolehästar i pågående ridskoleverksamhet 2010 från fem ridskolor.

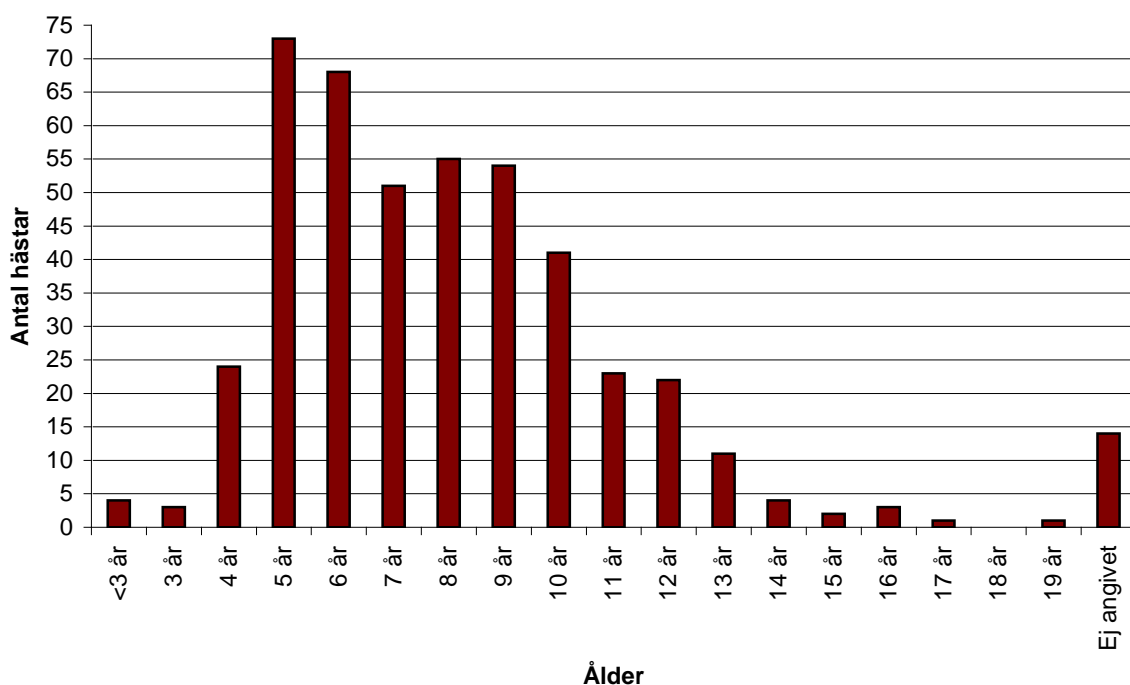

Figur 3. Diagrammet visar fördelningen i antal år i ridskoleverksamhet för 454 ridskolehästar från fem ridskolor.

Figur 4. Diagrammet visar överlevnad från rekrytering till avyttring i antal år i ridskoleverksamhet för 452 ridskolehästar (2 hästar saknade nödvändiga data) från fem ridskolor.

Ridskolehästarnas åldersfördelning vid rekrytering visade en spridning från 3 till 16 år (se figur 5). De ridskolehästar som finns i stapeln < 3 år var egna uppfödningar. Medianvärdet för rekrytering var 8 år och 50 % av ridskolehästarna rekryterades mellan 6 och 9 års ålder.

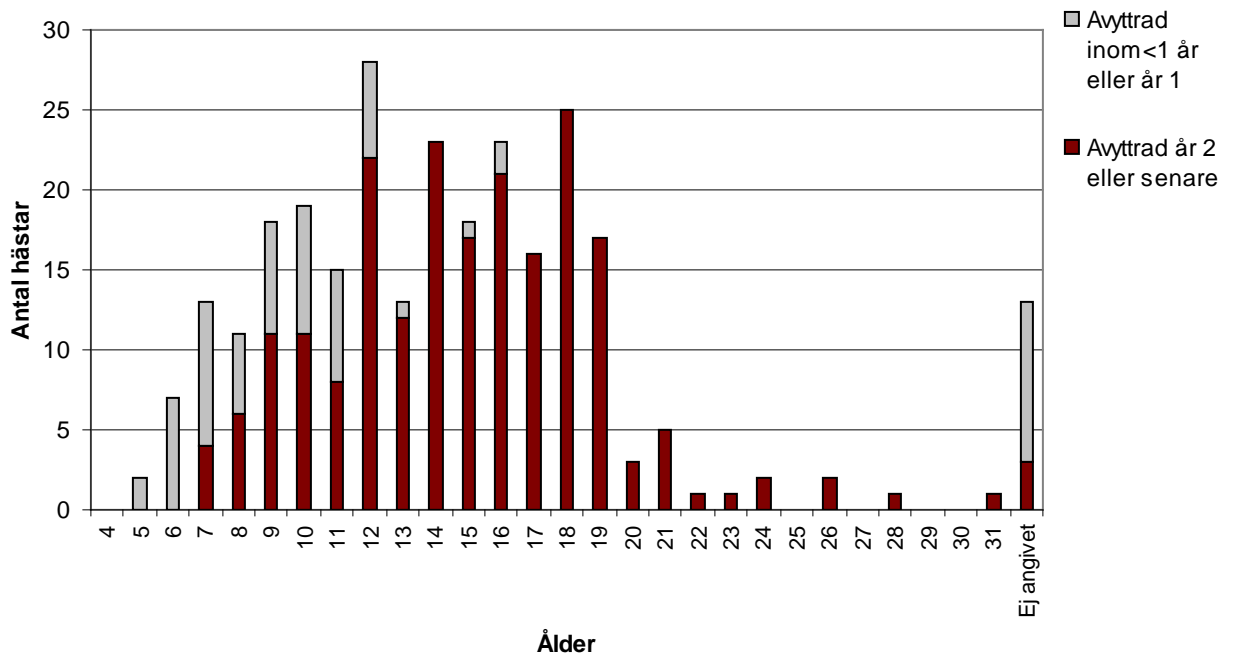
Figur 5. Diagrammet visar fördelningen i ålder vid rekrytering för 454 ridskolehästar från fem ridskolor.

Åldersfördelningen vid avyttring visade en spridning från 4 till 31 år (se figur 6). Medianåldern för avyttring av ridskolehästar var 14 år och 50 % av ridskolehästarna avyttrades mellan 10 till 17 års ålder. Den mest frekventa avyttringsåldern var 11 år.

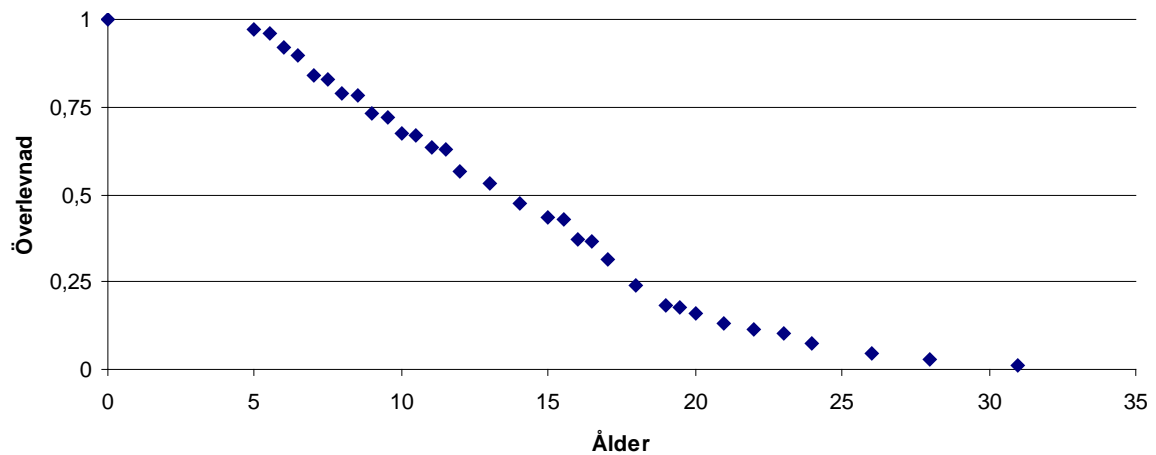
Åldersfördelningen vid avyttring inom <1 och under år 1 visade en spridning från 5 till 16 år (se figur 6, ljus del av stapel). Medianvärdet var 9 år och den mest frekvent förekommande åldern var 7 år.

Åldersfördelningen vid avyttring år 2 eller senare visade en spridning från 7 till 31 år (se figur 6, mörk del av stapel). Medianvärdet var 15 år och den mest frekvent förekommande åldern var 18 år.

Överlevnadsanalys från födelse till avyttring visar en medianöverlevnad på 13,5 år (se figur 7). Vid 10 års ålder har 25 % av hästarna avlidit och mellan 18 och 19 års ålder har 75 % avlidit.

Figur 6. Diagrammet visar fördelningen av ålder vid avyttring av 277 ridskolehästar från fem ridskolor.

Figur 7. Diagrammet visar överlevnad från födsel av 440 ridskolehästar (14 hästar saknade nödvändiga data) från fem ridskolor.

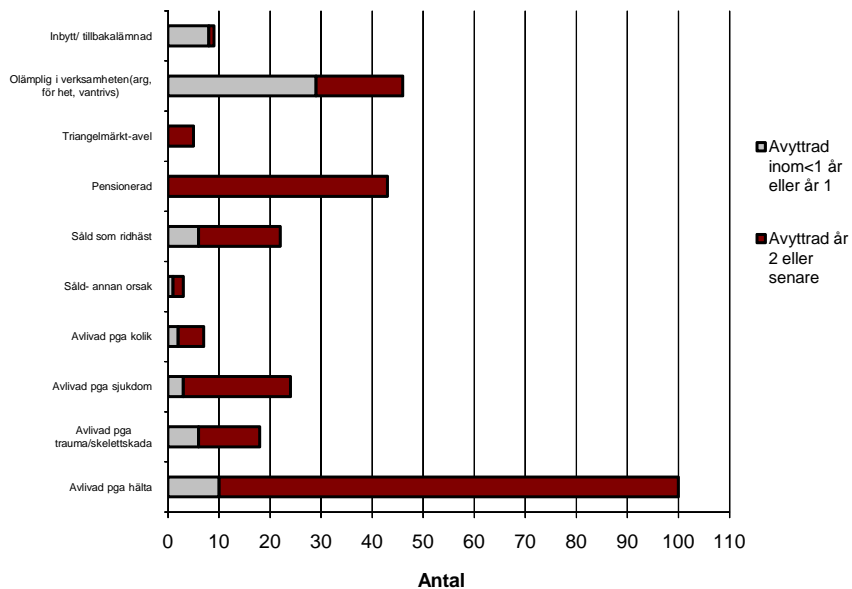
Orsaker till avyttring var avlivning, försäljning, pensionering, triangelmärkning, olämplig i verksamheten och inbytt/tillbakalämnad (se figur 7). De orsaker till avlivning som angavs var hälta, trauma/skelettskada, kolik, sjukdom och avliden av okänd orsak.

Den mest frekventa orsaken till avlivning totalt var hälta (36 %). Avlivning eller död på grund av sjukdom orsakades av cancer, hosta, allergi, hjärtfel, balansproblem, fång, eventuell hjärnblödning och plötslig död utan diagnos. Avlivning på grund av trauma/skelettskada orsakades av benbrott i hagen och pålagringar på ryggkotor. De ridskolehästar som pensionerades från ridskoleverksamheten blev promenadhästar alternativt sällskapshästar.

Den orsak som angavs till stapeln såld som ridhäst var bud från elev och såld till ridlärare. Stapeln såld av annan orsak angavs orsaken att en ridskolehäst behövde mer frisk luft. De orsaker till avyttring av olämpliga ridskolehästar som angavs var att hästen var arg, för het, trivdes inte, svårhanterlig i stallet, passade inte i ridskoleverksamheten, svårriden, ryggproblem och för dålig hållbarhet.

Orsak till avyttring inom <1 och år 1 (se figur 7, ljus del av stapel) angavs olämplig i verksamhet (29 hästar) som mest frekventa orsak därefter avlivad på grund av hälta (10 hästar) och inbytta/tillbakalämnade (8 hästar). De som inom <1 och år 1 avlivades på grund av orsaken trauma/skelettskada (6 hästar) hade alla benbrott i hagen. De som avlivades på grund av sjukdom (3 hästar) hade fång, foderstrupsförstoppning och balansproblem som orsak.

Bland de ridskolehästar som avyttrades år 2 eller senare (se figur 7, mörk del av stapel) var avlivning på grund av hälta den mest frekventa orsaken (90 hästar) därefter pensionerad (43 hästar).

Figur 8. Diagrammet visar fördelningen över orsaker till avyttring av 277 ridskolehästar från fem ridskolor.

De studerade ridskolornas antal ridskolehästar som avyttrats år 2010 eller tidigare och respektive ridskolas värden för antal ridskolehästar i pågående verksamhet, åldersfördelning, antal år i ridskoleverksamhet, rekryteringsålder samt avyttringsålder visas i tabell 1. Sammanställningen visar att det endast var ridskola nummer 4 som hade ridskolehästar som stannade minst 1 år i ridskoleverksamheten. Denna ridskola har även det högsta medianvärdet för antalet år, 7 år. Spridningsvärdet på antal år i ridskoleverksamhet var störst för ridskola nummer 5, <1-26 år, men denna ridskola har även det lägsta medianvärdet. Ridskola nummer 5 var den ridskola som har egen uppfödning (rekryteringsålder <3 år). Ridskola nummer 5 var även den som hade störst spridning för avyttringsålder, 5-26 år, och även den lägsta medianavyttringsåldern, 12 år.

Tabell 1. Sammanställningen visar de ingående ridskolornas antal ridskolehästar, värden för ålder, antal år i ridskoleverksamhet, rekryteringsålder och avyttringsålder i år

Ridskola nummer	1	2	3	4	5
Antal ridskolehästar, avyttrade 2010 eller tidigare	113	31	40	26	67
Antal ridskolehästar i pågående ridskoleverksamhet, 2010	47	18	32	37	43
Åldersfördelning, ridskolehästar i pågående ridskoleverksamhet, 2010, spridning	5-19	6-22	5-24	5-25	6-19
Åldersfördelning, ridskolehästar i pågående ridskoleverksamhet, 2010, median	12	14	16	14	12
Antal år i ridskoleverksamhet, spridning	<1-19	<1-15	<1-15	1-25	<1-26
Median	5	5	4	7	3
50 % inom	3-9	2-10	1-10	2-10	1-7
Rekryteringsålder, spridning	3-16	4-16	3-16	3-13	<3-13
Median	7	8	9	7	7
50 % inom	6-9	5-10	7-12	6-10	6-10
Avyttringsålder, spridning	5-23	6-21	6-28	8-31	5-26
Median	14	15	14	14	12
50 % inom	10-17	10-18	11-17	12-18	9-15

DISKUSSION

Svarsfrekvensen för studien var 33 % vilket kan anses lågt. En anledning till detta kan vara att ridskolorna hade för lite dokumentation över sina ridskolehästar för att kunna besvara enkäten. Andra anledningar kan vara tidsbrist eller att de bedömt enkäten som svår att besvara och att deras dokumentation var svår att effektivt lägga över i enkäten. Åldersfördelningen på de studerade ridskolorna visade dock att de kan antas vara representativa för svenska ridskolor på grund av den inbördes likheten i medianålder och framförallt på grund av att spridning i ålder är liknande om man jämför med åldersfördelningen för svenska ridskolehästar 2010 (se tabell 1 och figur 1).

Åldersfördelningen (se figur 1) visade att det inte fanns så många unghästar (3-5 år) i ridskoleverksamhet. Detta skiljde sig inte speciellt mycket mellan ridskolorna, de flesta hade en blandning mellan yngre och äldre hästar (data ej visad). Endast en ridskola hade flertalet yngre hästar. Denna ridskola skrev tydligt att de rekryterade yngre hästar för att sedan skola in dem med hjälp av duktiga elever.

I en besättning omfattande 25 ridskolehästar med en livslängd i verksamheten på 8-12 år bör 2-3 hästar bytas ut varje år (SvRF, 2002). Studien om rekrytering och avyttring visade att medianantalet år i ridskoleverksamhet var 5 år och att 50 % av ridskolehästarna var i ridskoleverksamheten mellan 2 till 9 år. Överlevnadsanalysen visade däremot att 50 % av ridskolehästarna stannade i ridskoleverksamhet i 8 år. Denna högre siffra beror på att analysmetoden tar hänsyn även till de ridskolehästar som finns i ridskolornas pågående ridskoleverksamhet vilket är mycket viktigt om man studerar en kortare tidsperiod. Frågan är hur mycket antalet år i ridskoleverksamheten påverkar ridskolornas ekonomi och lönsamhet? Det som mest påverkar ridskolornas ekonomi är troligen vilken användningsgrad ridskolehästen haft under sin tid på ridskolan, genom sitt arbete tjänar den in sitt inköpspris och sin kostnad för foder, stall, veterinär, personal. Avyttras hästen tidigt utan att ge tillbaka sina kostnader så blir den en förlustaffär för ridskolan, därav är antalet år i verksamheten viktig för ridskolan.

Intressant var att det verkar finnas tendenser till periodiska variationer i antalet år som ridskolehästarna fanns i ridskoleverksamheten (se figur 3). Studien visade nedgång i antalet år vid 3 år, det avyttrades alltså fler hästar efter 2 år (48 stycken) i verksamheten än efter 3 år (31 stycken), det gick även någon nedåt efter 4 år (29 stycken avyttrade). Därefter avyttrades det fler hästar efter 5 år (35 stycken) och nästa nedgång kom efter 6 år (23 stycken avyttrade). Även om slumpen kan ha spelat in i vissa fall är frågan intressant om och i så fall varför det skulle finnas speciellt kritiska år där det avyttrades fler ridskolehästar från ridskoleverksamheten. Är det ridskolehästens arbetsbelastning, undervisningen, underlaget, hagvistelse, personalens inställning, inskolningen av ridskolehästen eller något annat som påverkar ridskolehästens livslängd i ridskoleverksamheten? Det vore väldigt intressant att se om samma resultat eller tendenser skulle kunna ses om fler ridskolor inkluderades och att komplettera med data om andra faktorer. För att utreda detta skulle även krävas djupanalys av de ingående ridskolorna med avseende på olika möjliga påverkande faktorer.

Studien visade även att många ridskolehästar endast fanns i ridskoleverksamheten under <1 eller 1 år. De flesta av dessa ridskolehästar avyttrades för att de var olämpliga i verksamheten, intressant var att det verkade vara många av de yngre hästarna som avyttrades tidigt. Kanske är det optimalt att rekrytera lite äldre hästar istället för yngre, för en längre livslängd i verksamheten. Många tidigare studier har gjorts tidigare (Ahlqvist & Waerner, 2007; Baldwin, 2002; Kunkler, 1998; Svenska ridsportförbundet, 2002) som visar att ridskolorna har klart för sig vad de vill ha för typ av ridskolehästar och var de rekryterar dessa. Drougge och Hansson (2008) beskriver i sin studie om rekrytering av ridskolehäst att ridskolor verkar ha samma strategier angående rekrytering även om de har olika uttalade profiler på sin verksamhet. I deras studie tas det även upp att ridskolorna anser det vara positivt att köpa in yngre hästar som utbildas av personalen men det kräver ekonomiska resurser och erfaren personal.

Med tanke på att denna studie visar motsatta tendenser jämfört med vad ridskolorna anser om att rekrytera yngre hästar kan det behövas mer studier för att hjälpa ridskolorna att hitta strategier för den optimala rekryteringsåldern. Det kan vara så att svårigheter att ta hand om den unga hästen på det sätt man önskat påverkar möjligheten att få optimal inskolning och att ridskolan därför behöver avyttra den unga hästen.

Det fanns skillnad mellan ridskolorna i antalet hästar som avyttrades inom <1 eller år 1 och orsaken till detta. En ridskola hade endast 1 ridskolehäst (av 26 stycken) som avyttrats inom den tiden och den hade avlivats på grund av hälta. En annan ridskola hade 15 olämpliga ridskolehästar som avyttrats inom <1 eller 1 år (av 24 stycken).

Hemsidornas information om personalens utbildning verkar inte skilja sig påtagligt åt mellan ridskolorna med avseende på utbildningsnivå, är det istället olika inställning till lämplig eller inte lämplig ridskolehäst som skiljer sig? Eller är det ridskolornas hantering vid inskolning av ridskolehästarna? Förslag på framtida studie är att göra en kvalitativ studie bland ridlärare på ridskola för att ta reda på deras inställning till inskolning av lämpliga ridskolehästar och hur man hanterar eventuella problem vid inskolning i ridskoleverksamheten.

Det största antalet ridskolehästar som avyttrades år 2 eller senare avlivades på grund av hälta; av de 277 avyttrade ridskolehästarna var 36 % avlivade på grund av hälta. Det innebär att ridskolehästarna i denna studie hade en lägre procent för utslagning på grund av hälta än sammanlagda värden för varmblodiga hästar vilket kan räknas som positivt. En tidigare studie har visat att 55 % av de varmblodiga hästar som blir utslagna har orsaker från det muskeloskeletala systemet med en klar övervikt på ledproblem (Wallin, 1998). Detta kan antas bero på att ridskolor oftast har fasta rutiner och professionell personal med god kunskap om hästar. Ridskolehästen är en tillgång i företaget ridskolan och behandlas på bästa sätt för att kunna utföra sitt arbete väl.

I detta kan även tas upp att medianåldern för avyttring av ridskolehästarna i studien var 14 år och överlevnadsanalysen från födsel till avyttring visar medianöverlevnad på 13,5 år. Tittar man på varmblodiga hästar i Sverige har studie visat en medellivslängd på 15 år för valacker och 18 år för ston (Wallin, 2001). Det kan möjligen tänkas att ridskolehästar mestadels var valacker därav samstämmigheten med medellivslängden för valacker.

De orsaker som ridskolorna angett till avyttring stämmer väl överens med SvRFs studie (2002). Avlivning på grund av hälta står för större delen av orsakerna till avyttring. Det skiljde sig dock en del mellan ridskolorna i denna studie med avseende på avyttring genom pensionering. En ridskola stod för större delen av antalet ridskolehästar som pensionerades medan en annan ridskola i mycket liten utsträckning pensionerade sina ridskolehästar. Detta stämmer överens med vad som visas i Drougge och Hanssons studie (2008) där ridskolorna skiljde sig i avseende hur de avyttrade sina ridskolehästar. En del av ridskolorna sålde de ridskolehästar som gick att sälja och en del avlivade alla som inte kunde gå i verksamheten längre. Här skulle det vara intressant ur ekonomisk synpunkt att veta huruvida lönsamheten blir bättre om ridskolan avyttrar innan ridskolehästen behöver avlivas eller inte. Det finns många faktorer i denna fråga som påverkar, hur många lektioner går ridskolehästen, vilken typ av lektioner har ridskolan och vilka lektioner behöver den gå? Den äldre ridskolehästen är rutinerad och kan förhoppningsvis sitt arbete bra. Den kan troligen gå fler lektioner än en orutinerad ridskolehäst men frågan är när det är dags att trappa ner i mängden arbete? Detta är naturligtvis individuellt för respektive ridskolehäst men frågan är när påverkar nedtrappningen ridskolans ekonomi? Hur ställer man det minskade arbetet (intäkten) mot den tillgång som en rutinerad ridskolehäst är? En framtida studie kan vara att göra beräkningar utifrån dessa frågeställningar för att ridskolorna ska veta de olika alternativens påverkan på deras ekonomi.

Sammanfattning

Det viktigaste i denna studie anser jag vara den tid ridskolehästen är i ridskoleverksamheten, det är information som ridskolorna behöver ha i sin verksamhet för att lägga upp avskrivningar och långsiktig planering av rekrytering. Beräkningen med överlevnadsanalys visade att 50 % av ridskolehästarna stannade i ridskoleverksamhet i 8 år. Om det är optimalt att ridskolehästar stannar ännu längre än så, vilket föreslagits, vore det värt att göra mer djuplodande studier till varför och när ridskolor avyttrar, såsom att även studera ett större antal ridskolor.

De vanligaste orsakerna till avyttring var hälta eller att hästen var olämplig för ridskoleverksamheten. Det är det värt att studera eventuella faktorer som kan åtgärdas för att förlänga ridskolehästarnas livslängd i ridskoleverksamheten.

SUMMARY

The riding school horse is the base for the riding school. Riding schools are looking for a suitable horse that meets their demands for exterior, age, education, temperament, price and sustainability. Many different aspects may define the sustainability of the riding school horse; of them is how long life the riding school horse has in riding school activity. Previous studies have shown that the riding schools requirements are 8-12 years life span in the riding school.

The purpose of this study was to describe the Swedish riding school horse life span in riding schools and at what age the riding school horses were recruited, disposed and the reasons for disposal. Information about the riding school horse life span in riding schools and reasons for disposal can provide important understanding regarding the importance of health for the riding school horse, riding school economy and profitability in the riding school. The questions at issue were how many years the riding school horse remains in riding school and reasons for disposal from the riding school. Earlier study from the Swedish Equestrian Federation (SvRF) showed that the reasons stated from riding schools for disposal were old age, often ill/injured, limping, ill-temper for the activity, unsuitable as a riding school horse and condemned by a veterinarian.

In the retrospective longitudinal study of recruitment and disposal, a questionnaire were sent to 15 riding schools with questions about birth, recruitment year, disposal year and disposal reason. The response rate was 33% (5 riding schools) who reported data on 454 riding school horses. As reference material were also the age distribution of riding school horses from 70 riding schools (developed from SvRFs website) studied, with a total of 1029 riding school horses in activity 2010.

The riding school horse age ranged between 3-28 years. The median was 14 years. In the retrospective material, the number of years in activity ranged between <1 to 26 years. The median was 5 years and 50% of the riding school horses were in activity between 2 to 9 years. Survival Analysis from recruitment to sale showed that 50% of the riding school horses stayed 8 years in activity. The riding school horses age at recruitment showed a spread from 3 to 16 years. The median was 8 years, and 50% of the riding school horses were recruited between 6 and 9 years of age. The reasons for disposal who were given were death, sale, retirement, triangular marking, inappropriate in the business

and bench/returned. The causes of death given were lameness, trauma/skeletal injury, colic, illness and died of unknown cause. The most frequent reason for disposal within <1 and in year 1, was inappropriate in business (29 horses). The most frequent reason of disposal in year two or later was, death because of lameness (90 horses) and retirement (43 horses). The median sale age was 14 years and 50% of the riding school horses were sold between the ages of 10 to 17 years.

REFERENSER

Litteratur

- Ahlqvist, S. och Waerner, T. 2007. *Urval och rekrytering av ridskolehästar*. Fördjupningsarbete nr 321. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.
- Andersson, S. 2009. *Ridskolehästen - import eller svenskfödd?* Examensarbete nr 375. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.
- Baldwin, J. 2002. *Rekrytering av ridskolehästar*. Fördjupningsarbete nr 179. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.
- Björck, G. (red). 2004. *Hästens konvalescens*. Upplag 1:1. Malmö: Liber AB.
- Björck, T. och sandberg, M. 2010. *Har ridskolors miljöfaktorer och hästhållning betydelse för ridskolehästens hälsostatus?* Examensarbete nr 383. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.
- Carlsen, K. och Grönlund, M. 2009. *Svenska ridskolehästars arbetsupplägg*. Examensarbete nr 374. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.
- Drougge, M. och Hansson, M. 2008. *Rekrytering av ridskolehäst- en studie om mål och strategier*. Examensarbete nr 355. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.
- Jordbruksverket. 2005. *Kartläggning och analys av hästverksamheten*. Rapport 2005:5. Jordbruksverket Samordningsenheten.
- Kunkler, N. 1998. *Ridskolornas hästmateriäl- analys av ras, ålder och rekryteringssätt*. Fördjupningsarbete nr 64. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.
- Naucmér, L-G. 2009. *Ett litet häfte om ridskoleekonomi*. 2009 års upplaga, 78 sidor. Västerås.
- Penell, JC. Bonnett, BN., Egenvall, A., Olson, P., and Pringle, J. 2005. *Specific causes of morbidity among Swedish horses insured for veterinary care between 1997 and 2000*. Vet Rec.157: 470-477.
- Sandgren, B. och Linde Sandgren, V. 2008 . *Skador hos sporthästar - diagnos, behandling, konvalescens*. Upplaga 1. Stockholm: Travsportens Centralförbund.
- Sellergren, K. 2007. *Sadelns passform i jämförelse med hästens hälsostatus – en studie på ridskolehästar*. Examensarbete på kandidatnivå K3. SLU, Enheten för hippologisk högskoleutbildning. Uppsala.

Svenska Ridsportförbundet. 2002. *Driva ridskola. Policy och rekommendationer för ridskoleverksamhet*. Kolbäck: Svenska Ridsportförbundet.

Svenska Ridsportförbundet. 2002. *Ridskolehästen i fokus*. Svenska Ridsportförbundet. Kolbäck.

Svenska Ridsportförbundet. 2010. *Utbildningsgång för unghästar – lektionshästar samt ridlägerhästar*. Svenska Ridsportförbundet. Kolbäck. 2 sidor.

Wallin, L. 1998. *Analysis of longevity in Swedish Warmblood and Coldblood horses*. Licentiatavhandling, Rapport 133, Inst. f. husdjursgenetik, SLU, Uppsala.

Wallin, L. 2001. *Longevity and early prediction of performance in Swedish horses*. Doctoral thesis. ACTA Agraria 288. SLU, Uppsala.

Internet

Svenska Ridsportförbundet. 2010. *Klubbar A-Ö*. <http://www3.ridsport.se/Svensk-Ridsport/Organisation/Statistik/> (Hämtat 2010-10-03)

BILAGA 1. ENKÄT

Hej!

Tack för att ni vill delta i min studie angående hur länge ridskolehästar stannar i ridskoleverksamhet (s.k. livslängdsstudie). Denna studie kommer att kunna ligga till grund för fortsatta studier inom ämnet ridskolehästens hållbarhet som är ett komplext ämne med många påverkande faktorer.

All information som ni bifogar kommer att bearbetas om att göras om till statistik, ingen ridskola eller ridskolehäst kommer att namnges.

Fyll i dokumentet så noga som möjligt alternativt om ni mailar mig er egen dokumentation i en bifogad fil. Fråga gärna om det är något ni undrar, ni kan nå mig på linda026@hotmail.com alternativt 0736-16 14 36.

Exempel på hur man fyller i;

Avyttrade hästar

År	Namn	Födelseår	Inköpsår	Orsak till avyttring
2010	Putte	1989	1994	Pensionering, hög ålder
	Andy	2001	2007	Olämplig för verksamheten, såld
	Dolly	1996	2001	
	Mille	1992	2002	Avlivad pga. kolik
				Utdömd pga. hälta

Åter igen tack för er medverkan i studien!

Mvh

Linda Eriksson

Avyttrade hästar

År	Namn	Födelseår	Inköpsår	Orsak till avyttring
2010				
2009				
2008				
2007				
2006				
2005				
2004				
2003				
2002				
2001				
2000				

1999				
1998				

DISTRIBUTION:

Sveriges Lantbruksuniversitet

Hippologenheten

Box 7046 750 07 UPPSALA

Tel: 018-67 21 43

Fax: 018-67 21 99

Swedish University of Agricultural Sciences

Department of Equine Studies

Box 7046 750 07 UPPSALA

Tel: +46-18 67 21 43

Fax: +46-18 67 21 99
